

Másodszor otthon

— Maga nem ebbe az iskolába járt?
— Ez akkor még nem volt meg. Jövő nyáron eretségi lesz benne az elsők.
— Tulajdonképpen hány iskola van a községben?
— Tulajdonképpen kettő. Azaz, két igazgatóság. De tanítás tizenegy helyütt. Ez az új épület, a „kettes számú”: gimnázium is.
— Mennyien vannak itt tanárok?
— Velem együtt, úgy huszonöt.
— Van olyan kollégája, aki még tanította?
— A Geröcs-házaspár. Pfeiffer György.
Friedrich Éva 1945. január elején született. Minden biztonnal „korelső” hát a jelenünkkel épp egyidősek huszonkét esztendő „sörvényében”. A legelső szabad évszámát lányai-fiai között, akikből idén szeptemberben kezdte pályáját a legfiatalabb (jőskölt is végzett) magyar pedagógus-évfolyam.
Friedrich Éva innét ment Szegedre, tanárképzőre. Biológia-földrajz szakot járt, de mezőgazdasági, műhely- s háztartási gyakorlati órákat is tart.
— Mennyi gyerekek?
— Kettőszázhatvan.
Fegyvernek községnek tízezer lakosa van. A helység hosszan elnyújtódik, ahol — egyik végén — a hárommillió forintos, községi eszközökkel épült új iskola áll: ez az úgynevezett „telep”.
A tantestület fiatal. Ez fontos.
— Szórakozás?
— Van éppen tv. És vannak könyvek.
— S például a tánc?
— Tudja, ez hogy van. Az ember már pedagógus...
— Mégis. Szegeden már egyszer megszokta a várost.
— Színházberletem van Szolnokra. Mindig szombat este szerelek.
— Mondjon még valamit Szegedről.
— Másodéves koromtól népköztársasági ösztöndíjas voltam.
— Most Fegyvernekről. Például: változott-e azóta valami?
— Mondtam az iskolát. Ez akkor nem volt.

— Mit tenne elsönek, ha magára bíznák a községet?
— Nem bíznák.
— De ha...
— Hát út kell, és víz kell.
— Ezek tanácsi dolgok. Szólt erről már? Például, amikor gondoltam — fogadták, mint új pedagógust.
— A párttitkár fogadott.
— A tanács azóta se? És akkor se?
— ...
— Kik segítik?
— A legjobb itteni tsz, a Vörös Csillag. A KISZ-szervezetük patronálja a miénket.
— Kérdeztem, hogy mi változott, mióta elment.
— Igen. Nemcsak én mentem el tanulni Innét. Sokan. Meg dolgozni is a városba. Akik visszajöttek, azok hazahozták megváltozott igényeiket.
— Mire például?
— Termékeny szellemi társaságra.
— És?
— En egyelőre dolgozni, és csak dolgozni szeretnék. Hogy mire van itt lehetőségem, s mire leszek: nem ezen gondolkodom még. Mások lehetőségein. Mert egyvalamit naponta látok, amit azelőtt sohasem. Ami volt, csak nem vettem észre. Nem figyeltem. Ha már nagyon úgy éreztem, megszoktam a várost: arra gondoltam, amit meglátnom csak most adatom, hogy a község túlvégéről járok naponta dolgozni ide, a „telepre”. Ez itt — külváros. Egyazon falu részei között kéne eltüntetni a különbségeket legelőször!
— Szokás megkérdezni: van-e valamilyen saját elgondolása, módszertana? Esetleg tervként.
— Dolgozni. Sajnálom, hogy nem mondhatok hangzatosabb szöveget. De mondok még egy „illetlen” titkot. Én egyáltalán nem akartam pedagógus lenni. Csak tovább akartam tanulni, mindendáron...
— Meddig marad itt?
— Hogyhogy?
— Meddig akar Fegyverneken maradni?
— Nem fejeztem be a mondatot. Nézze, én nem akartam pedagógus lenni, amíg nem voltam. Most, hogy pedagógus vagyok, szeretnék az lenni... Itt. Idehaza.

Hárs György

A Forradalom tíz napja — mai színpadon

Közel fél esztendeje alakult meg — mint annak idején hírüladtuk — a Magyar Néphadsereg Művészegyesítésének „Prizma 67” elnevezésű színpada. E sajátos stúdió-színház, amely a nemes értelmű politikai agitáció, a meggyőzőbb művészi ismeretközlés érdekében a látványos szórakoztatás sokféle színpadi eszközt — a prózát, verset, zenét, táncot, sőt helyenként közvetlen cirkuszi hatásokat is — egymás mellett, komplex módon alkalmazza produkcióiban.
Első műsorával, az „És állt a bál” című történelmi revüvel azóta megérdemelt, országos elismerést szerzett. Az együttes előadásai a szoroson vett katonai közönségen túl, a civil nézők tízezrei számára is hozzáférhetőek. Ez a tény különösen a vidéki színházkedvelők szempontjából igen jelentős, kivált az olyan, kisebb helységeket illetően, ahová a Déryné Színház sem képes teljes apparátusával eljutni.
Az eltelt fél év során harminc alkalommal rendeztek, összesen 33 ezer néző előtt ilyen, polgári közönségnek szánt vidéki előadást. A „Prizma” törekvéseinek sikerét, a tényt, hogy a szokatlan előadásforma mindenütt megértésre talált, mindenütt jobban jelzi: a még be sem mutatott új műsorból máris har-

minc előadás kötötték le a vidéken. E hónapban hétre kerül sor: 16-án Veszprémben, 17-én Tapolcán, 18-án Várpalotán, 20-án Székesfehérvárott, 23-án Szolnokon, 30-án Kazincbarcán és 31-én Sátoraljaújhelyen.

Az október közepén bemutatandó új produkció, amelynek közvetlen alkalma a Nagy Októberi Szocialista Forradalom közelgő 50. évfordulója (de amely azután is, az egész évadban műsoron marad); John Reed amerikai újságíró, a Forradalom szemtanújának „Tíz nap, amely megrengette a világot” című híres könyve nyomán készült.

A keretjáték, amelyben maga a szerző, Reed figurája is megjelenik a színen: pergő, tarka montázst fog össze; az együttes előadása ezúttal is a legváltozatosabb eszközökkel él. A mondánivaló leghatásosabb közvetítésének igénye szerint váltják egymást a különféle műfajok: prózai jelenetek, kórusok, tánc- és dalbetétek, pantomimszámok — és vetített filmrészletek... A híres riportkönyv színpadi kompozícióját Eörsi István, Gyurkó László és Mezei Éva írták, rendezői: Mezei Éva és Balogh Géza, zeneszerző: Lendvay Kamilló, a táncok koreográfusa: Novák Ferenc.

Áchim András városában

Békéscsabai jegyzetek

Tréfálkozva így kezdeném békéscsabai beszámolómat: már az étterem asztalán pályaválasztási tanácsadó fogadja az embert. Egyik színes röpdécuda arra a lehetőségre hívja fel a figyelmet, hogy *Őn is lehet gyilkos*. A másik azt az alkalmat hirdeti meg, amikor „engedéllyel nem rendelkező táncdalénekesek és tánczenekarok” táncdalfesztiválon vehetnek részt.

No, az első sem valamiféle „gyilkostoborzás”, csupán a Jókai Színház spanyol bűnügyi vígjátékának a hirdetése, s attól tartok, a táncdalfesztivál döntője sem fosztja meg sok dolgozótól a város fejlődő iparát, de nem tereli az előadódobogó felé a csabai parasztfiatalságot sem.

10 százalék szövetkezeti fiatal

Ami a parasztfiatalok kulturális érdeklődését illeti, az korántsem olyan mértékben fordul a modern tánczene felé, mint a hivatalokban vagy ipari üzemekben dolgozó társaiké.

A tsz-ekben itt különben sem túl sok a huszonhat éven aluli, Békéscsabának 55 ezer lakosa van s a négy szövetkezetben mindössze 412 ilyen korú fiatal vesz részt a munkában. Ez a város tsz-tagságának csupán egytizede. Persze az arány minden termelőszövetkezetben más és más. A Szabadságban mindössze 7,4 százalék, a Magyar-Csehszlovák Barátság nevű közös gazdaságban 16,6 százalék. Többségük tanyán él, de egy fölmérés tanúsága szerint több mint 50 százalékuk szabad idejében bejár a városba szórakozni. Ez utóbbi nem kizárólag Békéscsabának és környékének jó autóbusszösszekötését dicséri, hanem azt is sejtítjük belőle, hogy a tanyán élő fiatalok nem találják igényeiket kielégítő szórakozást, művelődési lehetőséget a külterületen.

Lócák és padok

Pedig a tsz-ek területén 6 kultúrterem és 14 brigádszál-lás van. Többségük már rendelkezik tv-vel, sakkal, biliárdal. A termelőszövetkezetek központjaiban általában 200—400 kötetes saját könyvtárak van a gazdaságoknak —, de ezek olvasottsága gyenge, a tagság 90 százaléka nem veszi igénybe a kölcsonzési lehetőséget. Sokkal jobb eredményeket érnek el a városi könyvtár kis vándorkönyvtárak, melyek a téli időszakban tsz-enként 300 olvasót is ellátnak olvasnivalóval.

A legnagyobb baj az, hogy a tsz-ek kulturális helyiségei általában nem elég vonzóak. Míg benn Csabán párnázott székek, modern berendezés várja a szórakozó helyeket az ifjúságot, a tanyai kultúrtermek, brigádszálások jobbára paddal, lócával várják vendégeiket, nem nyújtanak kényelmet, nem árasztják azt a meghitt otthonosságot, amit bármelyik belterületi klubban, eszpresszóban megtalál a látogató.

Érdemes azon elgondolkodniuk az illetékeseknek, hogy a tágas békéscsabai tanyavilág lakossága az indokoltnál gyorsabb ütemben költözik be a városba. Ezt az iskolák sorsán is lemérhetjük. Az idén elnéptelenedés miatt meg kitélt szüntetni a két tanyerős kiseréti iskolát. Jövőre ugyanez a sors vár két másik tanyai iskolára is. És aligha véletlen az sem, hogy legutóbb a külterületen lakó gyermekek egyötöde, míg a belterületen iskolázott gyermekek egyharmada jelentkezett középiskolába az általános iskola befejezése után.

Megtéveszteném az olvasót,

ha azt a látszatot kelteném, hogy csak ez Békéscsaba.

Békéscsabán él és dolgozik országunknak talán legkiválóbb könyvtárépítője, Lipták Pál. A Körös parton olyan hajlékot teremtett a megyei könyvtárnak ez a hajdani szabósegéd, hogy azt büszkén fölmutathatjuk a világnak. És az ő keze nyomát látjuk a megye sok tágas-szép hasonló intézményén. Sarkad, Szeghalom, Gyula, Békés — hogy csak néhányat említsünk —, olyan könyvtárral dicsekedhetik ma már, hogy valaha álmolni sem lehetett volna hasonlóról. Olyan ember a Kossuth-díjjal kitüntetett Lipták Pál, hogy munkatársai még négyezernél is így beszélnek róla: „Lipták elvtársban több ember van — könyvtáros, képzőművész, néprajzi gyűjtő, kertész... csodáljuk, hogy még mindig úgy ragaszkodik Csabához, hiszen bármikor elmehetne Pestre is...”

Szerencse, hogy nem megy. Így talán sikerül elérnie, hogy a megye olyan jelentős helységeiben is méltó otthonra találjon a kézikönyvtár, mint a városossá emelkedett Orosháza, a jelentékeny Gádoros vagy a népies Mezőkovácsháza.

Irodalmi klubok

Régen a művelődés magányos harcossai voltak az olyan csabaiak, mint például Tevan, a nyomdász. Napjainkban Békéscsaba nem szűkülökdi a korszerű és jelentős kulturális kezdeményezésekben. A Jókai Színház nem csupán azzal szerezett magának becsületet, hogy előadásainak többségét a megye

községeiben tartja, hanem a gyulai várban évről évre megújított történelmi játékaival is. A megyei tanács művelődési osztályán dolgozó Halmágyi László olyan helyeken, mint Csorvás, Elek, Vésztő és még vagy tizenhét község, irodalmi klubokat patronál. A legjobb magyar versmondók járják ezeket a helységeket és művésztük varázsával toboroznak híveket a magyar versnek csakúgy, mint a szomszéd népek költészetének.

De folytatható volna a sor a Balassi táncegyüttesrel — azt már sokan el is feledték, hogy a világot járó Allami Népi Együttes tiszegárdája is Csabáról származott — a helyi nyomda pompás kiadványaival vagy azzal, hogy a Napsugár bábegyüttes olyan rangot vívott ki magának az évek során, hogy minden második esztendőben nemzetközi bábfesztivál színhelye a város.

Különbségek

Mindez nem feledtetheti velünk, hogy Békéscsaba a paraszti álmokat megkiáltó Achim András városa. Jóllehet lakossága jelentős részét csaknem 50 üzem és vállalat foglalkoztatja, még mindig 22 000 hold földterületet művelnek meg a szorgalmas szövetkezeti parasztok. Korszerűtlen és semmiképpen sem szűkségszerű az a kiáltó különbség, ami a város belterületén élő lakosság és a tanyai viszonyok között munkálkodó csabaiak kulturális ellátottsága között még napjainkban is tapasztalható.

Bajor Nagy Ernő

Vásárhelyi hetek

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója jegyében rendezik meg idén — másodízben — a vásárhelyi hetek művészeti-tudományos ünnepi eseménysorozatát. A gazdag program megnyitásként került a közönség elé „A Nagy Októberi Forradalom a művészetben” című kiállítás, a hódmezővásárhelyi megyei könyvtárban. November elején kétnapos tudományos ülésszakot rendeznek „A Nagy Októberi Forradalom hatása a magyar munkásmozgalmra és Vásárhely fejlődésére” címmel.

A nagy évfordulóval kétszeresen ünnepélyessé vált alkalom a helyi jelentőségű programokat is még jelentősebbé avatja. Így a XIV. Vásárhelyi Őszi Tárlatot, a Toronyai János emléktáblát kiállításának aktusát, és a Kamotsay István tervezte díszkút felavatását.

Régi hagyományt újít fel a városi tanács épületének toronykélyéről felhangzó zene. A fúvósok Hány Ferencnek ez alkalomra komponált művét adják majd elő. A magyar-francia virágkiállításra küldöttség érkezik a franciaországi Vallauris-ból...

A további érdekességek közül említésre méltó az utcanévtábla-kiállítás. Nem mindennapi képzőművészeti anyagot tekinthet meg itt az érdeklődő. A város művészei vállalták ugyanis, hogy az utcák nevét kifejező figurális és szimbolikus műveket készítsenek. A majolikából, ólomból, rézből és más anyagokból formált művek a kiállítás követően a házak falaira kerülnek.

Szüreteljen

Most otthon is lobot vetett az ősz.
Szüretel, akinek van mit. Ki bort ki egyebet.

Aranyra értek a fák, mint szőlőgerezdek.
Szedik elő a kádat. A sajtolt és a morzsolót a pókhálótól megtisztítják. Az edényeket kimossák. Kongatják a hordókat. A hegy hangja ez.
Az abroncsokat ütögetik.

Hol vannak a puttonyok?
Azok is előkerülnek rendre. Minden készül a szüretre: ember, hegy, mező, erdő. A vincellér ünneplőbe öltözik. Az erdő színes ruhát vett fel. A patakpart álomszerűen kigyúlt.

Mehetsz, ember te is! Menj, menj és szüretelj!
Gyűjtsd, szedjed össze, amid van. Ne késekedj!
En távolból, némán, szorongva figyelem lépted.
Menj, menj!

Szüreteljen mindenki, akinek van mit!

Bartalis János